

Smjernice za razvoj javnih politika: Obrazovanje odraslih

Zagreb, listopad 2023.

Impresum

Izdavač: Institut za razvoj obrazovanja

Autori: Radna skupina za obrazovanje odraslih Mreže Cjeloživotno učenje za sve:

- Tihomir Žiljak, Pučko otvoreno učilište Zagreb
- Teo Matković, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
- Katarina Jaklin, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
- Thomas Farnell, Institut za razvoj obrazovanja
- Ivana Novoselec, Akademija za politički razvoj

Urednik: Thomas Farnell, Institut za razvoj obrazovanja

Zahvala: Autori žele zahvaliti svim predstavnicima organizacija i ustanova te drugim stručnjacima koji su sudjelovali u konzultacijama u vezi ovih preporuka.

Lektura: Mnemosyne j.d.o.o.

Grafičko oblikovanje: Prorsus komunikacije d.o.o.

Ova publikacija se koristi u skladu s uvjetima i odredbama licence za nekomercijalnu uporabu Creative Commons Attribution: Imenovanje 4.0 međunarodna (CC BY 4.0).

Ova publikacija je izdana u sklopu projekta Tematska mreža Cjeloživotno obrazovanje dostupno svima, čiji je nositelj Institut za razvoj obrazovanja (Prilaz Gjure Deželića 30, 10000 Zagreb, +385 1 4555151, iro@iro.hr). Projekt je sufinanciran sredstvima Europske unije iz Europskog socijalnog fonda (399.684,75 EUR; 3.011.424,74 HRK) i sredstvima Državnog proračuna Republike Hrvatske (70.532,60 EUR; 531.427,90 HRK). Ukupna vrijednost projekta iznosi 470.217,35 EUR (3.542.852,64 HRK), a razdoblje provedbe projekta je od 29.10.2020. do 29.10.2023.

Nacionalna
zaklada za
razvoj
civilnoga
društva

www.strukturfondovi.hr

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda. Sadržaj publikacije isključiva je odgovornost Mreže Cjeloživotno učenje za sve i Instituta za razvoj obrazovanja kao izdavača.

Svi izrazi koji se koriste u tekstu, a imaju rodno značenje, bez obzira jesu li korišteni u muškom ili ženskom rodu, obuhvaćaju na jednak način i muški i ženski rod.

Nacionalna
zaklada za
razvoj
civilnoga
društva

Sadržaj

Impresum	3
1. UVOD	4
2. OKVIR: STRUKTURA ANALIZE I PREPORUKA	7
3. POTENCIJALI: SNAGE I DOBRE PRAKSE U SUSTAVU	10
4. IZAZOVI: ANALIZA OBRAZOVNIH NEJEDNAKOSTI	13
5. PREPORUKE: CILJEVI	18
Opći ciljevi.....	18
Specifični ciljevi.....	18
6. PREPORUKE: MJERE	20
1. Javnopolitički okvir.....	20
2. Pristupačnost.....	20
3. Financijska potpora.....	22
4. Podrška za polaznike obrazovanja.....	23
5. Podrška za nastavno osoblje.....	23
6. Uključiva ustanova.....	24
PRILOG: SKUPINE U NEPOVOLJNOM POLOŽAJU	25
POPIS LITERATURE	26
POPIS KRATICA	29
POPIS ČLANOVA MREŽE	30

1. UVOD

Javopolitički kontekst

Prema Zakonu o obrazovanju odraslih (čl. 3., st. 2.), obrazovanje odraslih u Hrvatskoj temelji se na načelima cjeloživotnog učenja, prava na obrazovanje, slobodnog izbora vrste i načina obrazovanja te uključivosti i dostupnosti. Zakon o obrazovanju i podzakonski akti čine ključni javnopolitički i normativni okvir za provođenje formalnog obrazovanja odraslih u Hrvatskoj. Ova analiza i preporuke za unaprjeđenje pravičnosti i uključivosti obrazovanja odraslih u Hrvatskoj izrađene su krajem 2022. i početkom 2023. godine, u istom periodu kada je izrađen i donesen novi krovni nacionalni dokument obrazovnih politika: Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine (dalje u tekstu: NPRSO). Mreža vidi analizu i preporuke kao komplementarne NPRSO-u, budući da je plan također identificirao obrazovne nejednakosti kao ključan izazov hrvatskog obrazovnog sustava, a srednjoročna vizija plana je da sustav odgoja i obrazovanja bude „uključiv, kvalitetan i pravičan“. Nadalje, Mreža je sudjelovala u eSavjetovanju o NPRSO-u i prihvaćena je većina prijedloga Mreže za jačanje naglaska na pravičnost i uključivost u dokumentu. Smatramo da je brojne preporuke predstavljene u ovom dokumentu moguće provesti zajedno s već planiranim mjerama, dok je druge, dugoročnije preporuke moguće inkorporirati u buduće akcijske planove i strateške dokumente.

Prema NPRSO-u, obrazovanje treba biti uključivo, kvalitetno i pravično. Poseban cilj Nacionalnog plana se odnosi na povećanje udjela odraslog stanovništva u procesima cjeloživotnog učenja. Međutim, podaci upućuju na postojanje obrazovnih nejednakosti s obzirom da neke skupine odraslih u Hrvatskoj u obrazovanju još uvijek sudjeluju znatno manje od opće odrasle populacije te se susreću s preprekama koje ih u tome sprečavaju. Posebno se upozorava na nisku razinu sudjelovanje skupina u nepovoljnom položaju (niskokvalificirano, starije, ruralno i dugotrajno nezaposleno stanovništvo, kao i Romi i osobe s invaliditetom).

O Mreži Cjeloživotno učenje za sve

Ova publikacija donosi analizu problema obrazovnih nejednakosti na razini obrazovanja odraslih u Hrvatskoj i predlaže moguća rješenja u obliku preporuka za javne politike. Analizu i preporuke je pripremila radna skupina Mreže Cjeloživotno učenje za sve, koja okuplja stručnjake, istraživače i organizacije civilnog društva koji se bave problemom obrazovnih nejednakosti u Hrvatskoj u cjeloživotnom kontekstu, od razine ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja do visokog obrazovanja i obrazovanja odraslih. Mreža je pokrenuta u listopadu 2020. u sklopu projekta „Tematska mreža Cjeloživotno obrazovanje dostupno svima“, koji sufinancira Europska unija iz Europskog socijalnog fonda, a koordinira Institut za razvoj obrazovanja. U rad Mreže je uključeno ukupno 60 stručnjaka iz 10 temeljnih institucionalnih članova, 12 pridruženih institucionalnih članova te osam individualnih članova.¹

Mreža Cjeloživotno učenje za sve zalaže se za pravičan i uključiv sustav odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj. Pravičnost i uključivost (eng. *equity and inclusion*) u kontekstu obrazovanja su usko

¹ Popis članova Mreže se nalazi u prilogu publikacije.

povezani termini koji se odnose na rješavanje raznih oblika obrazovnih nejednakosti. Mreža definira navedene termine i njihov međuodnos u skladu s definicijama UNESCO-a (2017):

- **pravičnost** se u kontekstu obrazovanja odnosi na *načelo* osiguravanja da „se svi polaznici obrazovanja smatraju jednako važnima“. Načelo podrazumijeva da su polaznici obrazovanja raznoliki te da mnogi polaznici zbog svojih osobnih karakteristika i vanjskih okolnosti mogu biti u nepovoljnom položaju u odnosu na druge polaznike tijekom procesa učenja. Načelom pravičnosti nastoji se osigurati da svi polaznici uspješno sudjeluju u obrazovanju i ostvare obrazovne ishode, bez obzira na njihove karakteristike i okolnosti.
- **uključivost** se u kontekstu obrazovanja odnosi na *proces* uklanjanja prepreka pristupu, sudjelovanju i uspješnom završavanju obrazovanja. Proces podrazumijeva donošenje mjera na razini obrazovnih ustanova i obrazovnog sustava koje imaju za cilj izjednačavanje mogućnosti među polaznicima obrazovanja. U ovom smislu, uključivost obrazovnog sustava je temelj za postizanje pravičnosti u obrazovanju.

Mreža je u okviru projekta 2021. godine provela istraživanja o stavovima predstavnika nadležnih institucija i drugih dionika o obrazovnim nejednakostima na svakoj razini obrazovanja (Farnell (ur.), 2022). Tijekom 2022. i 2023. godine radne skupine Mreže provele su sljedeća istraživanja:

- kvantitativno i kvalitativno istraživanje o iskustvima odgojitelja, učitelja i stručnog osoblja vezanim uz obrazovne nejednakosti u ranom/predškolskom i osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju (Radna skupina za rani i predškolski odgoj i obrazovanje i osnovnoškolsko obrazovanje²)
- kvantitativno i kvalitativno istraživanje o iskustvima nastavnika i učenika vezanim uz obrazovne nejednakosti u srednjem obrazovanju (Radna skupina za srednjoškolsko obrazovanje³)
- kvantitativno i kvalitativno istraživanje o odustajanju od studija na razini visokog obrazovanja (Radna skupina za visoko obrazovanje⁴)
- analiza podataka o obrazovnim nejednakostima u području obrazovanja odraslih (Radna skupina za obrazovanje odraslih⁵)
- analiza položaja teme obrazovnih nejednakosti u strateškim dokumentima Vlade RH (Radna skupina za javne politike⁶).

Temeljem rezultata provedenih istraživanja te spoznaja iz ranijih relevantnih istraživanja i analiza, radne skupine Mreže izradile su sintezu identificiranih problema obrazovnih nejednakosti u Hrvatskoj te izradile preporuke za unaprjeđenje pravičnosti i uključivosti obrazovnog sustava, posebno za svaku razinu obrazovanja, kao i horizontalne preporuke za cijeli sustav odgoja i

² Članovi radne skupine za rani i predškolski odgoj i obrazovanje: Dejana Bouillet, Sanja Brajković, Thomas Farnell, Lucija Jusup, Ivana Novoselec, Eli Pijaca, Jelena Perak, Karmen Stipeč, Marina Šimanović

³ Članovi radne skupine za srednje obrazovanje: Branislava Baranović, Thomas Farnell, Ivana Jugović, Iris Marušić, Jelena Matić Bojić, Valentina Mikulić, Iva Odak, Eli Pijaca, Jelena Perak, Saša Puzić, Ana Skledar Matijević, Josip Šabić

⁴ Članovi radne skupine za visoko obrazovanje: Zvonimir Anić, Nikola Baketa, Branislava Baranović, Thomas Farnell, Vesna Kovač, Ivana Miočić, Teo Matković, Iva Odak, Saša Puzić, Ninoslav Šćukanec Schmidt

⁵ Članovi radne skupine za obrazovanje odraslih: Thomas Farnell, Katarina Jaklin, Teo Matković, Ivana Novoselec, Tihomir Žiljak

⁶ Članovi radne skupine za javne politike: Thomas Farnell, Anka Kekez Koštro, Ana Skledar Matijević Ninoslav Šćukanec Schmidt

obrazovanja. Nacrti svih preporuka bili su predmet strukturiranih dijaloga u vidu okruglih stolova i „e-konzultacija“ (prikupljanje povratnih informacija putem virtualnih kanala) održanih tijekom 2023. godine.

Ova publikacija predstavlja rezultate cjelokupnog procesa u području obrazovanja odraslih koristeći sljedeću strukturu:

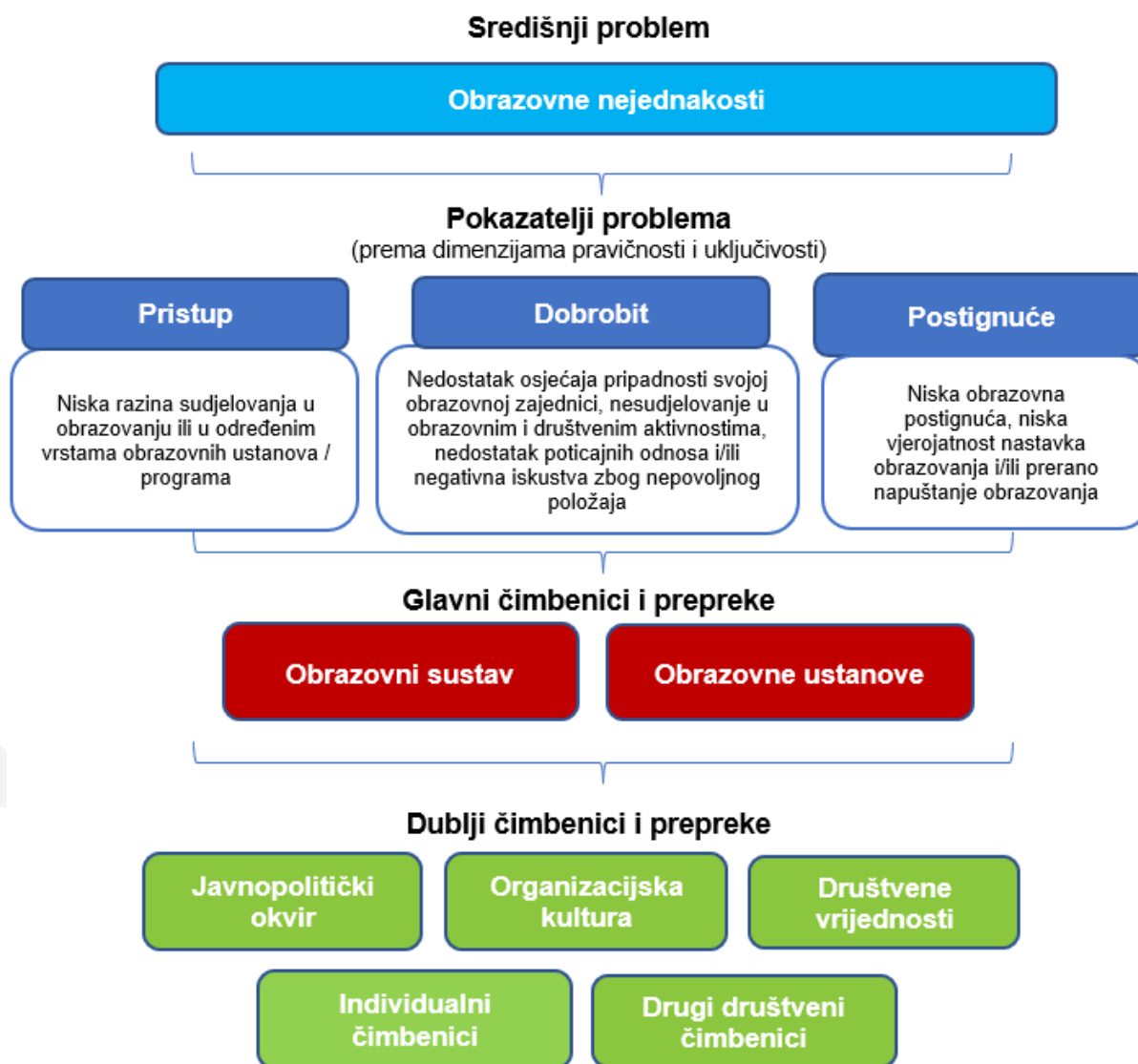
- potencijali: snage i dobre prakse u sustavu
- izazovi: analiza obrazovnih nejednakosti
- preporuke za javne politike: prijedlozi općih ciljeva, specifičnih ciljeva i mjera

Ciljne skupine ove publikacije su primarno nadležne institucije u području obrazovanja odraslih, jedinice lokalne i područne samouprave te obrazovne ustanove, koje navedene preporuke mogu inkorporirati u svoje trenutne i buduće obrazovne reforme, programe i inicijative. Istovremeno, vjerujemo da će publikacija služiti svim ostalim dionicima u području obrazovanja u Hrvatskoj (uključujući organizacije civilnog društva, predstavnike medija i same polaznike obrazovanja i njihove obitelji) da bolje razumiju kompleksnost problema obrazovnih nejednakosti i da osvijeste razne moguće načine njihova ublažavanja i, dugoročno, prevencije.

2. OKVIR: STRUKTURA ANALIZE I PREPORUKA

Preporuke za javne politike predstavljene u ovoj publikaciji izrađene su na temelju analize obrazovnih nejednakosti na razini obrazovanja odraslih u Hrvatskoj. Izvori podataka su istraživanja koja su proveli članovi Mreže Cjeloživotno učenje za sve, kao i druga dostupna istraživanja, nacionalni dokumenti i raspoloživi statistički podaci. U analizi je korištena metoda „analize problemskog stabla“ koja omogućuje kategoriziranje identificiranih problema u hijerarhiji uzročno-posljedičnih poveznica. Zbog kompleksnosti i dubine problema obrazovnih nejednakosti, članovi Mreže su dodatno prilagodili okvir problemskog stabla na način koji je prikazan u dijagramu niže u tekstu:

Okvir za analizu i za preporuke temelji se na definiranju tri **dimenzije** pravičnosti i uključivosti u obrazovanju te na identificiranju pokazatelja obrazovnih nejednakosti vezanih uz svaku dimenziju:

Dimenzije	Definicija dimenzije	Pokazatelj problema
Pristup	<p>Odnosi se na osiguravanje preduvjeta da pojedinci mogu bez prepreka pristupati i upisati se u obrazovnu ustanovu ili program koji odgovara njihovim potrebama ili obrazovnim ciljevima.</p> <p>Dimenzija podrazumijeva da obrazovni sustav osigurava dostupnost, fizičku pristupačnost i priuštivost obrazovnih ustanova/programa. Odnosi se također na osiguravanje pravičnih i uključivih upisnih politika te na poticanje sudjelovanja skupina u nepovoljnom položaju u obrazovanju.</p>	<p>Niska razina sudjelovanja u obrazovanju ili u određenim vrstama obrazovnih ustanova / programa</p>
Dobrobit	<p>Odnosi se na osiguravanje optimalnog funkcioniranja i iskustva polaznika obrazovanja, odnosno ostvarivanja njihovog prava i mogućnosti cjelovitog i usklađenog razvoja potencijala.</p> <p>U definiranju koncepta dobrobiti, Mreža prilagođava definiciju Europske komisije za koncept "dobrobiti u školama" u kontekstu Europskog prostora obrazovanja (Europska komisija, n.d.), na način da bude primjenjiva u cjeloživotnom kontekstu. Prema toj prilagođenoj definiciji, dobrobit u kontekstu cjeloživotnog učenja podrazumijeva da se polaznici obrazovanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • osjećaju sigurno, cijenjeno i poštovano • aktivno se uključuju i smisleno angažiraju u obrazovnim i društvenim aktivnostima • imaju samopouzdanje, samoeфикаsnost i osjećaj autonomije • imaju podupiruće odnose s drugim polaznicima obrazovanja i obrazovnim radnicima • osjećaju pripadnost obrazovnoj zajednici te da su zadovoljni sa svojim iskustvom u obrazovnom procesu. <p>U kontekstu pravičnosti i uključivosti, ova dimenzija podrazumijeva da obrazovni sustav potiče pravično i uključivo okruženje u obrazovnim ustanovama, da se primjenjuju pravične i uključive metode podučavanja te da se osiguravaju primjereni materijalni uvjeti za polaznike obrazovanja, posebice za skupine u nepovoljnom položaju.</p>	<p>Nedostatak osjećaja pripadnosti svojoj obrazovnoj zajednici, nesudjelovanje u obrazovnim i društvenim aktivnostima, nedostatak poticajnih odnosa i/ili negativna iskustva zbog nepovoljnog položaja</p>
Postignuće	<p>Odnosi se na osiguravanje smanjivanja razlika u obrazovnim postignućima između različitih skupina polaznika obrazovanja, sprječavanje preranog napuštanja obrazovanja te poticanje nastavka obrazovanja nakon završetka programa.</p> <p>Ova dimenzija podrazumijeva da obrazovni sustav potiče prepoznavanje teškoća koje određeni polaznici imaju u obrazovnom procesu te pružanje odgovarajuće akademske i socijalne podrške u obrazovnom procesu, s posebnim naglaskom na skupine u nepovoljnom položaju.</p>	<p>Niska obrazovna postignuća, niska vjerojatnost nastavka obrazovanja i/ili prerano napuštanje obrazovanja</p>

Obrazovne nejednakosti proizlaze prvenstveno iz širih društvenih nejednakosti i njihove interakcije s obrazovnim ustanovama i obrazovnim sustavom, zbog čega su upravo te dvije kategorije navedene pod **glavnim čimbenicima i preprekama**. Međutim, prepoznavajući kompleksnost obrazovnih nejednakosti i potrebu holističkog razumijevanja kako ih prevenirati, analiza obuhvaća i **dublje čimbenike i prepreke** koji (izravno ili neizravno) mogu imati negativan utjecaj na pravičnost i uključivost u obrazovanju. Sljedeće kategorije dubljih čimbenika su identificirane na temelju induktivnog procesa analize stavova dionika o obrazovnim nejednakostima i analize nalaza drugih istraživanja i dokumenata:

Dublji čimbenici i prepreke	Vrste izazova
Javopolitički okvir	Izazovi u obrazovnim politikama ili u drugim područjima javnih politika koji neizravno imaju negativan utjecaj na pravičnost i uključivost u obrazovanju.
Organizacijska kultura	Izazovi vezani uz norme, prakse, rukovođenje i umrežavanje ključnih ustanova u sustavu (nadležne institucije, obrazovne ustanove i dr.).
Društvene vrijednosti	Izazovi načina na koji se vrijednosti obrazovanja te pravičnosti i uključivosti percipiraju u društvu.
Individualni čimbenici	Izazovi vezani uz motivaciju, kompetencije i obrazovne odabire pojedinaca. Ovi čimbenici se manifestiraju u kontekstu širih društvenih čimbenika (vidi dolje).
Drugi društveni čimbenici	Izazovi vezani uz šire socioekonomske i sociokulturne čimbenike u društvu i nejednaku raspodjelu ekonomskog, kulturnog, socijalnog i simboličkog kapitala.

3. POTENCIJALI: SNAGE I DOBRE PRAKSE U SUSTAVU

U procesu izrade preporuka važno je uzeti u obzir ne samo identificirane probleme, već prepoznati pozitivne politike i prakse u sustavu te identificirati potencijal novih ili nadolazećih inicijativa za daljnje unaprjeđivanje pravičnosti i uključivosti u obrazovanju. Niže u tekstu donosimo sažetak identificiranih snaga, ali i napomene o daljnjem prostoru za poboljšanje, nakon čega donosimo detaljnu analizu problema i konkretne preporuke za javne politike.

- **Prema posljednjim podacima (Eurostat, 2023; Matković i Jaklin, 2023) došlo je do povećanja sudjelovanja u obrazovanju odraslih u Hrvatskoj.**
- **Podaci pokazuju da obrazovanje odraslih donosi pozitivne učinke za polaznike u Hrvatskoj i da su polaznici zadovoljni s iskustvom pohađanja obrazovnih programa.** Općenito, većina sudionika obrazovanja odraslih ima pozitivna iskustva pohađanja, smatra stečene vještine korisnim i primjenjivim te iskazuju pozitivne kognitivne i psihosocijalne učinke usavršavanja (ASOO, 2017, Matković, 2023). Obrazovanje odraslih također ima pozitivan utjecaj na osobe treće dobi (Čurin, 2012; Zovko i Zloković, n.d.). Na općoj razini, za značajan dio sudionika usavršavanje se odrazilo i na napredovanje na poslu odnosno nalaženje posla (ASOO, 2017; Hrabar i sur., 2021 za ESF vaučere, Matković, 2023). Za ESF intervenciju obrazovanja kroz vaučere za osobe bez visokog obrazovanja (*Podrška obrazovanju odraslih polaznika uključivanjem u prioritetne programe obrazovanja, usmjerene unapređenju vještina i kompetencija polaznika u svrhu povećanja zapošljivosti 3.2.3.02*) protučinjeničnom evaluacijom utvrđen je blag pozitivan učinak na zaposlenost sudionika (3 postotna boda), bez obzira na inicijalni status u zaposlenosti (Hrabar i sur. 2021: 220-235).

Korisnost usavršavanja za nalaženje posla veća je kod nezaposlenih i polaznika bez visokog obrazovanja, ali bez velikih razlika u ishodima s obzirom na spol, starost, urbanizaciju, razinu prihoda i obrazovanja sudionika (Matković, 2023). Ranija evaluacija (Matković i sur, 2011, p320) utvrdila blag pozitivan učinak obrazovanja samo za nezaposlene s manje od četiri godine srednje škole, mlađe od 50 i osobe koje su u nezaposlenost ušle ulaze iz neaktivnosti. Ranija analiza efekta sudjelovanja u usavršavanju iz poslovnih razloga i financiranom od strane poslodavaca (temeljem ankete o obrazovanju odraslih iz 2007. godine) utvrdila je snažan efekt u Hrvatskoj – u prosjeku, malo više od polovice radnika/ca koji su sudjelovali prešli su u viši kvintil prihoda nakon treninga u usporedbi sa sličnim radnicima/ama koji nisu sudjelovali u usavršavanju (Vogtenhuber, 2015).

- **Putem novog Zakona o obrazovanju odraslih iz 2021. godine donesene su nove mjere za unaprjeđenje kvalitete obrazovanja odraslih. Također, radi se na sustavu osiguravanja kvalitete unutar ustanova za obrazovanje odraslih.** Dva nova nacionalna plana za razdoblje do 2027. godine Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja i Nacionalni plan za rad, zaštitu na radu i zapošljavanje - stavljaju značajan naglasak na unaprjeđivanje obrazovanja i osposobljavanja odraslih. Posebno je značajno što planovi stavljaju kao prioritet povećavanje sudjelovanja u obrazovanju odraslih, uz naglasak kako je glavni problem što u obrazovanju odraslih najmanje sudjeluju skupine kojima je to obrazovanje najviše potrebno, tj. skupine u nepovoljnom položaju.

Usprkos ovim unaprjeđenjima, na razini sustava ne postoji u dovoljnoj mjeri horizontalna koordinacija između raznih aktera kao što su Ministarstvo znanosti i obrazovanja te Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. Također, bilo bi važno da se poslodavci aktivnije uključe u definiranje i zadovoljavanje potreba u obrazovanju odraslih.

Općenito, nove politike u području obrazovanja odraslih trebale bi jače naglasiti uključivanje skupina u nepovoljnom položaju.

- **U Nacionalnom planu razvoja sustava obrazovanja do 2027, godine posebna mjera se odnosi na povećanje udjela odraslog stanovništva u procesima cjeloživotnog učenja a već uvodno spomenutim elementima osiguranja pravičnosti i jednakih mogućnosti.**
- **Provode se mjere za unaprjeđenje dostupnosti obrazovanja odraslih:** Uveden je novi sustav vaučera za obrazovanje odraslih. 30.000 vaučera je planirano u sklopu NPOO-a od čega je više od 1/3 za skupine u nepovoljnom položaju. Značajno veći broj vaučera će se koristiti unutar ESF programa uz očekivano uključivanje većeg broja obrazovnih ustanova i drugih organizacija. Usavršavanje je već sada sastavni dio intervencija koje se provode u okviru ESF-a projekata, npr. Osposobljavanje osoba s invaliditetom za rad u turizmu i program „Zaželi“. Među polaznicima obrazovanja putem vaučera su i brojni NEET-ovci, skupina koju je teško identificirati i uključiti u obrazovne programe, što predstavlja značajan uspjeh.

Usprkos ovom napretku, postoji nekoliko izazova s navedenim mjerama. Prvo, čak i uz novo planirana osigurana sredstva za nastavak programa vaučera, sredstva nisu dostatna u odnosu ambicija i potreba – 30.000 iz NPOO-a i 75.000 iz ESF-a u sedmogodišnjem periodu. Također, vaučeri nisu jedini niti dovoljan izvor sredstava i mehanizama za uključivanje odraslih u sustav obrazovanja. Naposljetku, postoji prijetnja održivosti sustava financiranja obrazovanja odraslih ako se mjere financiraju isključivo projektno. Izazov predstavlja i učinkovita i djelotvorna (efikasna i efektivna) izrada programa za obrazovanje odraslih te osposobljavanje provoditeljskih organizacija za čitav proces izrade i verificiranja programa.

- **Nacionalna promocija cjeloživotnog učenja je već dugo prisutna.** Tjedan cjeloživotnog učenja je nacionalna obrazovna kampanja koja se u organizaciji Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih održava već 17 godina, a čiji je cilj podizanje svijesti o važnosti učenja i obrazovanja.

Zbog niskog sudjelovanja skupina u nepovoljnom položaju u obrazovanju (niskokvalificirano, starije, ruralno i dugotrajno nezaposleno stanovništvo, kao i Romi i osobe s invaliditetom), promotivne aktivnosti bi trebale biti jače usmjerene prema navedenim skupinama.

- **Unaprjeđen je nacionalni sustav prikupljanja podataka o obrazovanju odraslih.** Osim uključivanja Hrvatske u međunarodnu anketu o vještinama odraslih (PIAAC), Hrvatska je također unaprijedila nacionalni sustav prikupljanja podataka o broju polaznika obrazovanja i osposobljavanja odraslih.

Novi nacionalni sustav će donijeti vrijedne podatke, ali i dalje obuhvaća samo formalno obrazovanje i osposobljavanje odraslih, što je samo manji dio sustava.

- **Uvođenje sustava mikrokvalifikacija i programa vrednovanja prethodnog učenja** otvaraju prostor za značajnije uključivanje osoba s manjim mogućnostima obrazovanja, pogotovo u kombinaciji sa sustavom vaučera.
- **Jačanje kompetencija andragoga kroz kurikulume za obrazovanje andragoga koji uključuju elemente pravičnosti i uključivosti u obrazovanju odraslih.**
- **Internacionalizacija obrazovanja i osposobljavanja odraslih.** Primjerice, Erasmus program je kao prioritet definirao uključivanje skupina u nepovoljnom položaju što je uključeno u Nacionalni plan za razvoj sustava obrazovanja do 2027. godine.

4. IZAZOVI: ANALIZA OBRAZOVNIH NEJEDNAKOSTI

U nastavku teksta donosimo tablicu sa sažetkom identificiranih problema obrazovnih nejednakosti na razini obrazovanja odraslih. Nakon prikazane analize slijede preporuke ciljeva i mjera za adresiranje navedenih problema.

1. SREDIŠNJI PROBLEM

Obrazovne nejednakosti na razini obrazovanja odraslih

2. POKAZATELJI PROBLEMA

Pristup	<ul style="list-style-type: none"> • Niska stopa sudjelovanja u obrazovanju odraslih u Hrvatskoj (5,1%) u odnosu na EU prosjek 2021 (10,8%) i na EU cilj (15%). <i>Izvor:</i> Eurostat (2022) • Iako u svim zemljama EU postoje nejednakosti u pristupu obrazovanju odraslih, u Hrvatskoj su te nejednakosti izraženije. <i>Izvor:</i> Matković i Jaklin (2021) • Prema Eurostatovim istraživanjima, određene skupine značajno manje sudjeluju u obrazovanju odraslih: <ul style="list-style-type: none"> ○ starije osobe (50-64 godine) ○ osobe s nižom razinom obrazovanja (niže od četverogodišnjeg srednjeg obrazovanja) ○ zaposlenici srednjeg i niže ranga ○ osobe koje nisu zaposlene ○ stanovnici ruralnih i manjih/rjeđe naseljenih sredina zaposleni u određenim sektorima (najizraženije sudjelovanje u javnim sektorima te informacijsko-komunikacijskom i financijskom sektoru). <i>Izvor:</i> Matković i Jaklin (2021) • Druge skupine koje nisu obuhvaćene gore navedenim anketama također manje sudjeluju: osobe s invaliditetom i Romi. <i>Izvori:</i> Benjak ([ur,] 2022); Potočnik i sur. (2020) • Radnici na privremenom radu u RH: ne postoje podaci o njihovom uključivanju u obrazovanje odraslih, niti jasni javni instrumenati za obrazovanje odraslih osim za tražitelje azila.
Dobrobit	<ul style="list-style-type: none"> • Primjenjivost vještina (stvarna i potencijalna) procijenjena je nižom od strane sudionika koji su nezaposleni, dok su najpovoljniji ishodi procijenjeni od strane sudionika s četverogodišnjim strukovnim obrazovanjem. <i>Izvor:</i> Matković (2023) Kod nezaposlenih koje je HZZ uputio na obrazovanje(2010-2013) program nerijetko nije odgovarao percipiranim potrebama sudionika, odnosno sudionici su često odabrani u program mimo vlastitih želja (25%), posebno dugotrajno nezaposleni. Trećina sudionika ne bi ponovila sudjelovanje, a 40% sudionika ocijenilo je takvo sudjelovanje nimalo ili malo korisnim. Četvrtina je pohađala program koji nisu htjeli (Bejaković et al., 2016: 51-54). Gotovo su identični anketni nalazi evaluacije mjera obrazovanja za dugotrajno nezaposlene mlade osobe 2014.-2020. (Taylor et al., 2021:95-98) čija su očekivanja pri ulasku u mjeru bila uglavnom umjerenai, na kraju, ispunjena. • Nastavnici primjećuju da osobe s nižim temeljnim vještinama koje su uključene u programe obrazovanja odraslih teže prate programe.

2. POKAZATELJI PROBLEMA

Izvor: MZO (2019)

3. GLAVNI ČIMBENICI I PREPREKE

Sustav

Pristup

- **Nepriuštvost obrazovanja odraslih:** financije su jedna od dvije glavne prepreke za pristup obrazovanju odraslih. Financijske prepreke su problem za veći udio sudionika/ca u Hrvatskoj nego što je to slučaj u drugim zemljama članicama (46,2 vs 32,3%), posebno u kućanstvima s ispodprosječnim primanjima. Podaci o učinku najnovijih mjera na ovaj problem (uvođenje sustava vaučera za obrazovanje odraslih) još nisu dostupni.
Izvor: Matković i Jaklin (2021), Matković (2023)
- **Izravno vezano: nisko, projektno, geografski nesrazmjerno i neciljano javno financiranje obrazovanja odraslih.**
Izvori: Bejaković et al (2016); Mousios et al. (2021)
- **Izravno vezano – niska razina participacije u samofinanciranim i javnofinanciranim programima obrazovanja odraslih;** većina sudjelovanja odnosi se na obrazovanje koje financira poslodavac. Kod javno financiranih programa nešto veće sudjelovanje visokoobrazovanih osoba.
Izvor: Matković i Jaklin (2021)
- **Ograničene vrste korištenih instrumenata za poticanje većeg sudjelovanja u obrazovanju odraslih.**
Izvor: CEDEFOP (2020), Žiljak (2018).
- **Nedovoljno i neujednačeno informiranje javnosti o važnosti obrazovanja odraslih.** Iako su razlike u interesu za pohađanje usavršavanja male, velika je razlika u pristupu informacijama. Dugotrajno nezaposleni i neaktivni, osobe izvan gusto naseljenih područja, rjeđe su informirani, dok doseg informacija raste s razinom obrazovanja i u najvišoj skupini prihoda, bez obzira na namjeru traženja. Poslodavci se fokusiraju na svoje produktivnije zaposlenike, učilišta slijede ovaj obrazac (ciljajući dob, razinu obrazovanja i prihod), a HZZ ga nedostavno kompenzira.
Izvor: Matković (2023)
- **Manji broj programa dostupan u manjim sredinama/rjeđe naseljenim/ruralnim sredinama:** Iako participacija nije niža (Matković i Jaklin, 2023), informiranost o mogućnostima je lošija, udaljenost osobama iz rijetko naseljenih ruralnih sredina predstavlja učestalu barijeru pristupu (24%, naspram 3% u gradovima), ali ne i nepostojanje prikladnih programa (2%). Male regionalne razlike u sudjelovanju u neformalnom obrazovanju (ASOO, 2017: 25) i dostupnosti programa (Christiaensen et al., 2019.).
- **Nefleksibilnost sustava osnovnoškolskog obrazovanja odraslih za netradicionalne studente, zbog neusklađenosti s potrebama i mogućnostima odraslih.**
- **Hrvatski kvalifikacijski okvir ograničava potrebnu fleksibilnost u oblikovanju programa:** propisani minimalni broj sati za provođenje osnovnog obrazovanja odraslih i pete razine HKO-a je previsok – otežava pohađanje programa za odrasle polaznike.
- **Još uvijek ne postoji sustav ili mehanizam u obrazovanju odraslih za priznavanje prethodnog učenja polaznika.**
- **Slabo uključivanje poslodavaca u obrazovanje odraslih: Hrvatska se po pitanju obrazovanja odraslih nalazi pri samom dnu ljestvice u odnosu**

3. GLAVNI ČIMBENICI I PREPREKE

	<p>na druge zemlje članice EU; a većina poslodavaca ne smatra da postoje ograničavajući čimbenici za njihovo uključivanje u obrazovanje odraslih niti da postoji nezadovoljena potreba za usavršavanjem radnika/ca. Izvor: Matković i Jaklin (2021)</p>
<i>Dobrobit/ Postignuće</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Nedostatak obrazovanih andragoga. • Nerazvijena savjetodavna funkcija u sustavu obrazovanja odraslih. • Niska kvaliteta procedura: npr. programi za nezaposlene do sada su se financirali javnom nabavom s nedovoljno učinkovitim procedurama, što negativno utječe na kvalitetu programa. • Nema dovoljno podataka o polaznicima obrazovanja odraslih: Hrvatska nije sudjelovala u istraživanju kompetencija s kojima raspolažu odraslih (PIAAC). Nacionalni informacijski sustav obrazovanja odraslih (NISOO) još nije aktivan, ne prate se/publiciraju ishodi programa. • Spori proces promjene koncepta priznavanja prethodno stečenog znanja. Izvor: Žiljak i Matković (2022)
Obrazovne ustanove	
<i>Pristup</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Slabo razvijena mreža ustanova i programa za osobe treće životne dobi. • Nedovoljno informiranje potencijalnih polaznika o dostupnim programima i o važnosti obrazovanja odraslih. Izvor: Žiljak i Matković (2022)
<i>Dobrobit/ Postignuće</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Neuvažavanje iskustva i prethodnih znanja. • Neuvažavanje interesa i očekivanja polaznika. • Nastavnici imaju brojne uloge (u motiviranju, nastavi, promociji), a malo standardiziranih programa podrške i neujednačene kompetencije. Izvor: Pavić (ur). (2017) • Upravljačke sposobnosti uprava u javnim ustanovama ne razvijaju se sustavno i nisu ujednačene. • Nedostatak sustava osiguranja kvalitete (npr. evaluacije polaznika) – ovisi od institucije do institucije. • Kompleksnost raznolikosti programa obrazovanja odraslih rezultira kompleksnim potrebama komunikacije s raznolikim polaznicima. Izvor: Žiljak i Matković (2022)

4. DUBLJI ČIMBENICI I PREPREKE

Javnopolitički okvir	<ul style="list-style-type: none"> • Niska prioritizacija obrazovanja odraslih u području obrazovnih politika (npr. aktualni Zakon o obrazovanju odraslih se pripremao više od šest godina). • Nadležnost obrazovanja odraslih je podijeljena među brojnim ministarstvima zaduženim za obrazovanje, za rad i za brojne druge sektore koji se pokrivaju u obrazovanju odraslih, kao i među brojnim dionicima (komore, poslodavci). (Eurydice, 2023) • Lokalna nadležnost za javnu stranu obrazovanja odraslih (kao osnivača, financijera te kreatora strategija i programa potreba) vodi regionalnim razlikama, neujednačenosti ponude i mogućnosti
-----------------------------	--

4. DUBLJI ČIMBENICI I PREPREKE	
	<p>sudjelovanja. Vidljiv je pozitivan utjecaj (pritisak) europskih politika i EU financijske potpore. (Eurydice, 2023).</p> <ul style="list-style-type: none"> • U Europskom kontekstu izrazito niska javna ulaganja u obrazovanja odraslih kao instrument fleksibilnosti, odnosno rijetkost javno financiranih usavršavanja (Matković i Jaklin, 2023), bilo kroz HZZ aktivne politike zapošljavanja (Matković, 2019.), bilo kroz resor obrazovanja ili lokalne zajednice.
Organizacijska kultura	<ul style="list-style-type: none"> • Nedostatak povjerenja i suradnje među različitim institucijama u području obrazovanja odraslih. • Pučka otvorena učilišta obavljaju vrlo različite djelatnosti, što predstavlja administrativnu prepreku za usklađivanje provođenja različitih kulturnih i obrazovnih aktivnosti. <i>Izvor:</i> Kultura Nova (2015) • Raširene prakse eksterne numeričke fleksibilnosti u tvrtkama (učestalo privremeno zapošljavanje, korištenje agencija i outsourcing) koje ne potiču ulaganje u obrazovanje privremenih zaposlenika ili vanjskih suradnika. <i>Izvor:</i> Adolfsson et al. (2022); Eurostat (2023a)
Individualni čimbenici	<ul style="list-style-type: none"> • Slaba motivacija za obrazovanje odraslih: u Hrvatskoj 2016. 54% odraslih ispitanika nije sudjelovalo u nekom obliku obrazovanja, niti je to željelo (EU 27:45%). <i>Izvor:</i> Matković i Jaklin (2021) • Vidljiva je manja sklonost traženju informacija o obrazovanju odraslih s obzirom na dob, razinu obrazovanja i status na tržištu rada. <i>Izvor:</i> Matković (2023) • Osobe starije dobi s nižim obrazovanjem i izvan zaposlenosti rjeđe traže informacije o mogućnostima usavršavanja, iako se po samoprocjenjenoj potrebi za usavršavanjem uvelike ne razlikuju od drugih skupina. <i>Izvor:</i> Matković (2023) • Obiteljske obveze su treća najčešća prepreka (28%) sudjelovanju u obrazovanju odraslih (ASOO, 2017). Učestala kod svih, no češća kod nezaposlenih (33%) i žena s mlađom djecom (62%). <i>Izvor:</i> Matković (2023) • Zaposleni najčešće navode preklapanje rasporeda kao prepreku sudjelovanju (64%, 45%), a oni koji nisu sudjelovali često i manjak potpore (16%) - organizacija posla i izostanak sustavne podrške poslodavaca prepreka su usavršavanju. <i>Izvor:</i> Matković (2023)
Drugi društveni čimbenici	<ul style="list-style-type: none"> • Struktura tržišta rada: velika zastupljenost sektora i zanimanja s niskim potrebama za kvalifikacijama i usavršavanjem. <i>Izvor:</i> Matković i Jaklin (2023); Wotschack (2020) • Velik udio umirovljenika u općoj populaciji (manji udio osoba na

4. DUBLJI ČIMBENICI I PREPREKE

	<p>tržištu rada; možda i manja motivacija za daljnje obrazovanje). <u>Izvor:</u> Eurostat (2023c)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Velik udio starije populacije. <u>Izvor:</u> Eurostat (2023b) • Niska razina sindikalne gustoće i pokrivenosti kolektivnim ugovorima u Hrvatskoj, što je u drugim zemljama povezano s nižim stopama sudjelovanja u obrazovanju odraslih. <u>Izvor:</u> Daemmrich et al. (2014); Adolfsson et al. (2022); OECD (2021)
--	--

5. PREPORUKE: CILJEVI

U nastavku donosimo preporuke za opće i specifične ciljeve budućih javnih politika u Hrvatskoj za smanjivanje obrazovnih nejednakosti na razini obrazovanja odraslih. Specifični ciljevi su grupirani u šest tematskih područja predloženih mjera, prema strukturi koja je dogovorena za sve razine obrazovanja (od ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja do visokog obrazovanja i obrazovanja odraslih). U nastavku teksta predstavljamo preporuke konkretnih mjera za postizanje svakog od predloženih specifičnih ciljeva.

Preporuke su komplementarne **Nacionalnom planu razvoj sustava obrazovanja za razdoblje do 2027.**, budući da je plan također identificirao obrazovne nejednakosti kao ključan izazov hrvatskog obrazovnog sustava, te srednjoročna vizija plana je da sustav odgoja i obrazovanja bude „uključiv, kvalitetan i pravičan“. Smatramo da preporuke mogu služiti kao važan resurs u planiranju i provedbi predloženih mjera za obrazovanje odraslih. Preporuke se uklapaju i u osnovne ciljeve provedbe Zakona o obrazovanja odraslih.

Opći ciljevi

1. Povećati opću stopu sudjelovanja u obrazovanju odraslih u Hrvatskoj u odnosu na EU prosjek i na EU cilj;
2. Povećati udio polaznika obrazovanja iz skupina u nepovoljnom položaju, s obzirom da manje sudjeluju, s posebnim naglaskom na najranjivije društvene skupine;
3. Unaprijediti podršku za polaznike s nižim temeljnim vještinama da bolje prate i uspješno završe programe obrazovanja odraslih;
4. Povećati kvalitetu i relevantnosti programa obrazovanja odraslih, naročito za nezaposlene.

Specifični ciljevi

Područje	Specifični ciljevi
1. Javopolitički okvir	<i>Radna skupina nema prijedloga za preporuke javnopolitički okvir na razini obrazovanja odraslih, ali podržavaju horizontalne preporuke u cjeloživotnoj perspektivi.</i>
2. Pristupačnost	2.1. Unaprijediti geografsku dostupnost različitih programa (posebice u manjim/rjeđe naseljenim/ruralnim sredinama) 2.2. Omogućiti potpome mehanizme koji bi umanjili barijere udaljenosti i konflikt obiteljskih obaveza i obrazovanja 2.3. Unaprijediti zakonski okvir u području rada za poticanje obrazovanja odraslih 2.4. Poboljšati informiranje javnosti o važnosti obrazovanja odraslih, s naglaskom na skupine u nepovoljnom položaju 2.5. Povećati fleksibilnost osnovnoškolskog obrazovanja i programa za jačanje temeljnih vještina za odrasle, kako bi bilo bolje usklađeno s

	potrebama i mogućnostima odraslih
3. Financijska potpora	3.1. Osigurati veću priuštivost obrazovanja odraslih kroz sustavno javno financiranje, naročito za sudjelovanje odraslih iz skupina u nepovoljnom položaju
4. Podrška za polaznike obrazovanja	4.1. Unaprijediti savjetodavnu funkciju u sustavu obrazovanja odraslih i proširiti njen doseg
5. Podrška za nastavno osoblje	5.1. Jačanje kompetencija nastavnog osoblja ustanova za obrazovanje odraslih za rad sa skupinama u nepovoljnom položaju
6. Uključiva ustanova	6.1. Razviti institucionalne strategije za bolju komunikaciju s raznolikim polaznicima (s obzirom na raznoliku ponudu) 6.2. Unaprijediti fleksibilnost, relevantnost i otvorenost programa obrazovanja odraslih

6. PREPORUKE: MJERE

1. Javnopolitički okvir

Radna skupina za obrazovanje odraslih nema preporuku za područje javnopolitičkog okvira budući da smatra da je krovni zakonski i strateški okvir za obrazovanje odraslih zadovoljavajuć te da se unutar njega mogu uklopiti preporuke predložene u ostaku dokumenta. Ove preporuke nikako ne znače da se čitav javnopolitički okvir svodi na implementaciju nacionalnih obrazovanih strategija i zakona. Značajno težište je na inicijativama polaznika i provoditeljskih organizacija koje će koristiti potpore i strateška uporišta koja su njima najbliža, sadržajno prihvatljiva i daju najbolje rezultate. Javnopolitički okvir je dovoljno otvoren da može i treba uključiti sve promjene koje utječu na prioritete osiguravanja pravičnosti u obrazovanju odraslih. Zbog toga treba uvažavati i uključivati i sve manje promjene koje prelaze okvire navedenih strateških dokumenata.

2. Pristupačnost

Specifični cilj 2.1.	Unaprijediti geografsku dostupnost različitih programa (posebice u manjim/rjeđe naseljenim/ruralnim sredinama)
Mjere ⁷ (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Osigurati poticajni financijski okvir za izvođenje programa obrazovanja odraslih u manjim/rjeđe naseljenim/ruralnim sredinama, npr. u sklopu ESF projekata, na način da struktura financiranja nije temeljena na broju polaznika, nego na realnom trošku* Poticati geografsku dostupnost obrazovanja odraslih putem dodatnog bodovanja i/ili dodatnog financiranja za programe koji se izvode u manjim/rjeđe naseljenim/ruralnim sredinama (npr. unutar ESF projekata) Razviti online ili hibridne programe za obrazovanje odraslih za polaznike u manjim/rjeđe naseljenim/ruralnim sredinama, vodeći računa o osiguravanju adekvatnog prostora i informatičke opreme za polaznike kojima je to potrebno Unaprijediti mrežu programa za osobe treće životne dobi
Mjere (dugoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Uspostaviti nacionalni okvir za jačanje položaja programa obrazovanja i osposobljavanja odraslih unutar djelatnosti regionalnih centara kompetentnosti poput „hub-ova“ za obrazovanje odraslih Poticati jedinice lokalne i područne samouprave za veće financiranje programa za obrazovanje odraslih (uključujući suradnju s lokalnim obrazovnim ustanovama)
Akteri	Provedbena tijela za ESF projekti, MZO, ASOO, jedinice lokalne i regionalne samouprave
Dodatne bilješke	* <i>Realan trošak izvođenja programa obrazovanja odraslih u manjim/rjeđe</i>

⁷ Kratkoročne/srednjoročne mjere se odnose na mjere koje bi se mogle donijeti u razdoblju od 2 do 4 godine. Dugoročne mjere se odnose na mjere koje bi se mogle donijeti u razdoblju od 5 do 10 godina.

	<i>naseljenim/ruralnim sredinama može biti skuplje iz nekoliko razloga: postoje troškovi prijevoza polaznika iz okolnih sredina, troškovi prijevoza nastavnika te pokrivanje realnog troška nastavnika i obrazovnih materijala u slučajevima kada sudjeluje manje od predviđenog broja polaznika. Ako se struktura financiranja temelji na broju polaznika, izvođenje programa u takvim sredinama je neisplativo. Za osiguravanje uključivosti i pravičnosti potrebno je osigurati dostatna sredstva za izvođenje programa za skupine u nepovoljnom položaju primjenom drugačije metodologije financiranja.</i>
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjeru NPRSO 4.1. (razvoj programa) i 4.6. (financijski poticaji)</i>

Specifični cilj 2.2.	Omogućiti potporne mehanizme koji bi umanjili barijere udaljenosti i konflikt obiteljskih obaveza i obrazovanja
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> • Izraditi nacionalni vodič za ustanove na lokalnoj razini (npr. učilišta, knjižnice, centri za mlade, i dr.) o mogućim mehanizmima za osiguravanje usluge skrbi za djecu (npr. igraonice u sklopu učilišta ili drugih ustanova) • Informirati jedinice lokalne samouprave o potrebi osiguravanja potpornih mehanizama za pružanje usluge skrbi za djecu u ustanovama u njihovoj nadležnosti ili u suradnji s udrugama • Proširiti dokument "Metodologija za izradu programa obrazovanja odraslih za stjecanje mikrokvalifikacija, djelomičnih kvalifikacija i cjelovitih kvalifikacija financiranih putem vaučera i drugih izvora financiranja" na način da se prilagode rasporedu i modaliteti provedbe koji bi umanjili barijere udaljenosti i konflikt obiteljskih obaveza i obrazovanja kao što je primjerice učinjeno za prilagodbu iskustava učenja za polaznike/osobe s invaliditetom
Akteri	MZO, MRMSOSP, ASOO
Poveznica NPRSO	<i>Nema srodnih mjera u NPRSO-u. Predlaže se uvesti ove mjere u nove prioritete i/ili adresirati putem drugih mehanizama javne politike.</i>

Specifični cilj 2.3.	Unaprijediti zakonski okvir u području rada za poticanje obrazovanja odraslih
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostaviti pravo svih radnika na minimum usavršavanja u okviru radnog odnosa kroz Zakon o radu • Osigurati kolektivnim ugovorima i drugim pravilnicima adekvatnu razinu prava na plaćeni dopust za usavršavanje ili obrazovanje u okviru radnog vremena
Akteri	Sindikati, poslodavci (HUP), MRSOP
Poveznica NPRSO	<i>Nema srodnih mjera u NPRSO-u. Predlaže se uvesti ove mjere u nove prioritete i/ili adresirati putem drugih mehanizama javne politike.</i>

Specifični cilj 2.4.	Poboljšati informiranje javnosti o važnosti obrazovanja odraslih, s naglaskom na skupine u nepovoljnom položaju
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> • Nastaviti provedbu informativne aktivnosti „Tjedan cjeloživotnog učenja“ s jačim naglaskom na informiranje i savjetovanje skupina u nepovoljnom položaju (niskokvalificirano, starije, ruralno i dugotrajno)

	<p>nezaposleno stanovništvo, kao i Romi i osobe s invaliditetom)</p> <ul style="list-style-type: none"> Potaknuti provedbu strateškog okvira za promociju obrazovanja odraslih kojeg je izradila ASOO
Akteri	ASOO
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjeru NPRSO 4.5. (promocija cjeloživotnog učenja)</i>

Specifični cilj 2.5.	Povećati fleksibilnost osnovnoškolskog obrazovanja i programa za jačanje temeljnih vještina za odrasle u svrhu kvalitetnije usklađenosti s potrebama i mogućnostima odraslih
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Započeti s provedbom novoizrađenog programa za osnovno obrazovanje odraslih Započeti s provedbom kurikuluma za jačanje temeljnih vještina odraslih kao dijela provedbe Europske agende za obrazovanje odraslih
Akteri	MZO, ASOO
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjeru NPRSO 4.1. (razvoj programa)</i>

3. Financijska potpora

Specifični cilj 3.1.	Osigurati veću priuštivost obrazovanja odraslih kroz sustavno javno financiranje, naročito za sudjelovanje odraslih iz skupina u nepovoljnom položaju
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Praćenje ispunjavanja cilja uključivana skupina u nepovoljnom položaju putem vaučera provjerom usklađenosti s planiranim indikatorima Po potrebi pojačati ciljanu informativnu kampanju za veće uključivanje skupina u nepovoljnom položaju
Mjere (dugoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Uspostaviti održivi sustav osobnih obrazovnih računa za sve građane izvan inicijalnog obrazovanja, s prioritarnim uključivanjem skupina u nepovoljnom položaju Osigurati održivo javno financiranje mjere osobnih obrazovnih računa kroz državni proračun
Akteri	MRMSOSP, MZO
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjeru NPRSO 4.6. (financijski poticaji)</i>

4. Podrška za polaznike obrazovanja

Specifični cilj 4.1.	Unaprijediti savjetodavnu funkciju u sustavu obrazovanja odraslih i proširiti njen doseg
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Osigurati usluge savjetovanja i podrške za potencijalne polaznike, posebno za skupine u nepovoljnom položaju u skladu s provedbom koncepta cjeloživotnog profesionalnog usmjerenja Oснаžiti ulogu andragoškog voditelja kao ključne osobe za savjetovanje i podršku polaznicima Uključiti u prijedloge javno-financiranih programa obrazovanja odraslih odgovarajuće vrijeme i resurse za savjetovanje te podršku potencijalnih polaznika i već upisanih polaznika s nedostatkom temeljnih znanja i vještina*
Akteri	Ustanove za obrazovanje odraslih, HZZ, MZO
Dodatne bilješke	* <i>Javno financirani programi obrazovanja odraslih trenutno ne uključuju element savjetovanja i podrške polaznicima kao poseban dio obveza nastavnika i/ili drugog osoblja ustanove za obrazovanje odraslih. Kada bi se taj rad uključio u redovne obveze, moralo bi se i reflektirati u financijskom planu programa (npr. da određeni program uključuje 30 sati nastave i 2 sata savjetovanja)</i>
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjeru NPRSO 4.4. (samoprocjena/procjena vještina i profesionalno usmjerenje)</i>

5. Podrška za nastavno osoblje

Specifični cilj 5.1.	Jačanje kompetencija nastavnog osoblja ustanova za obrazovanje odraslih za rad sa skupinama u nepovoljnom položaju
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Nastaviti s provedbom programa za obrazovanje andragoga koji uključuje elemente pravičnosti i uključivosti u obrazovanju odraslih, s naglaskom na stjecanje kompetencija za uključive metode poučavanja za rad sa skupinama u nepovoljnom položaju Iskoristiti potencijale Erasmus+ programa za jačanje kompetencija osoblja za rad sa skupinama u nepovoljnom položaju putem međunarodne suradnje
Akteri	ASOO, AMPEU, ustanove za obrazovanje odraslih
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjeru NPRSO 4.3. (jačati kapacitete andragoških djelatnika i mjeru 4.7. (internacionalizacija)</i>

6. Uključiva ustanova

Specifični cilj 6.1.	Razviti institucionalne strategije za bolju komunikaciju s raznolikim polaznicima (s obzirom na raznoliku ponudu)
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Razviti programe osposobljavanja za nenastavno osoblje za rad sa skupinama nepovoljnog položaju (nediskriminativno okružje, komunikacija) Iskoristiti potencijale Erasmus+ programa za jačanje kompetencija nenastavnog osoblja za rad sa skupinama u nepovoljnog položaju putem međunarodne suradnje
Akteri	ASOO, AMPEU, ustanove za obrazovanje odraslih
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjeru NPRSO 4.3. (jačati kapacitete andragoških djelatnika i mjeru 4.7. (internacionalizacija)</i>
Specifični cilj 6.2.	Unaprijediti fleksibilnost, relevantnost i otvorenost programa obrazovanja odraslih
Mjere (kratkoročno/ srednjoročno)	<ul style="list-style-type: none"> Sustavno uvođenje sustava mikrokvalifikacija koji otvara prostor za veće uključivanje osoba s manjim mogućnostima obrazovanja, pogotovo u kombinaciji sa sustavom vaučera Provesti program vrednovanja prethodnog učenja koji otvara prostor za veće uključivanje osoba s manjim mogućnostima obrazovanja
Akteri	MZO, MRMSOSP, ASOO, ustanove za obrazovanje odraslih
Poveznica NPRSO	<i>Povezati uz mjeru NPRSO 4.1. (razvoj programa)</i>

PRILOG: SKUPINE U NEPOVOLJNOM POLOŽAJU

Mreža Cjeloživotno učenje za sve zalaže se za to da se **svakom pojedincu** tijekom čitavog života osigura pravo na odgovarajuće obrazovanje visoke kvalitete koje će rezultirati pozitivnim iskustvom učenja, osjećajem dobrobiti u svojoj obrazovnoj zajednici te u konačnici obrazovnim ishodima koji odgovaraju kapacitetima svake osobe.

Mreža se posebno zalaže za pružanje individualizirane podrške pojedincima iz **skupina u nepovoljnom položaju**. Mreža definira skupine u nepovoljnom položaju kao skupine koje su u većem riziku od nejednakog pristupa obrazovanju, niže dobrobiti tijekom obrazovnog procesa te nižih obrazovnih postignuća zbog okolnosti ili karakteristika koje su izvan njihove kontrole. Primjeri okolnosti i karakteristika koje su često povezane s nepovoljnim položajem u cjeloživotnoj perspektivi (od rane do odrasle dobi) uključuju:

Okolnosti i karakteristike skupina u nepovoljnom položaju u kontekstu cjeloživotnog učenja (od rane do odrasle dobi)

Društvene i obiteljske okolnosti:	Individualne karakteristike:
<ul style="list-style-type: none"> • niži socioekonomski status i siromaštvo • mjesto življenja (u ruralnim, udaljenim i izoliranim područjima) • pripadnost nacionalnoj, jezičnoj i/ili vjerskoj manjini • status izbjeglice, migranta i tražitelja azila; djeca bez pratnje; ekonomski migranti • otežavajuće obiteljske okolnosti (jednoroditeljske obitelji, samohrani roditelji, konfliktni obiteljski odnosi, roditelji devijantnog ponašanja, zlostavljanje ili zanemarivanje u obitelji i dr.) • djeca u alternativnoj skrbi • izloženost izvanrednim okolnostima poput prirodnih katastrofa, ratova, pandemija i dr. 	<ul style="list-style-type: none"> • razvojni rizici i razvojna odstupanja • problemi u području ponašanja i/ili mentalnoga zdravlja • specifične teškoće u učenju (npr. disleksija, disgrafija, ADHD) • teškoće u razvoju i invaliditet (npr. senzorička oštećenja, intelektualne teškoće, motorički poremećaji, poremećaj iz spektra autizma) • kronične bolesti • traumatsko iskustvo (npr. smrt jednog roditelja) • darovitost • LGBTIQ+ identitet • spol (koji može rezultirati nejednakim ishodima, npr. zbog stereotipnih rodni uloga)

Brojne okolnosti i individualne karakteristike se mogu preklapati i, posljedično, rezultirati višestrukim dimenzijama nepovoljnog položaja (npr. niži socioekonomski status, geografska dislociranost i otežavajuće obiteljske karakteristike).

Mreža preporuča da se u javnopolitičkim dokumentima koristi termin „skupine u nepovoljnom položaju“ te da se odredi kroz širu definiciju koja uzima u obzir izloženost raznim društvenim okolnostima i individualnim karakteristikama koje rezultiraju obrazovnim nejednakostima.

POPIS LITERATURE

- Adolfsson, M., Baranowska-Rataj, A., & Lundmark, A. (n.d.). Temporary Employment, Employee Representation, and Employer-Paid Training: A Comparative Analysis. *European Sociological Review*, 38(5). <https://doi.org/10.1093/esr/jcac021>
- Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (2017). *Obrazovanje odraslih u Hrvatskoj 2017.: Rezultati istraživanja*. Zagreb: Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih.
- Bejaković, P. (2018). Obrazovanje odraslih kao odrednice zapošljivosti i ublažavanja nezaposlenosti (str.201-224). Pastuović, N, i Žiljak, T. (2018). *Obrazovanje odraslih. Teorijske osnove i praksa*. Učiteljski fakultet i POUZ.
- Bejaković, P., Kotnarowski, M., Bagić, D., & Burić, I. (2016). *Vanjska evaluacija mjera aktivne politike tržišta rada 2010. - 2013. Sumarno evaluacijsko izvješće*. Hrvatski zavod za zapošljavanje i IPSOS.
- Benjak, T. (2022). *Izvješće o osobama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Hrvatski zavod za javno zdravstvo.
- CEDEFOP (2020). *Financing adult learning database. Croatia*. <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/financing-adult-learning-db/instruments-map>
- Christiaensen, L., Ferre, C., Rubil, I., Matković, T., & Sharafudheen, T. (2019). *Jobs Challenges in Slavonia, Croatia – A Subnational Labor Market Assessment* (No. 35; Jobs Working Paper). World Bank.
- Čurin, J. (2012). U zemlji znanja seniori doista žele učiti. *Andragoški glasnik*, 16 (2. (29)), 143-153. <https://hrcak.srce.hr/103398>
- Daemrich, J., Vilhena, D., & Reichart, E. (2014). Participation in Adult Learning in Europe: The Impact of Country-Level and Individual Characteristics. In H.-P. Blossfeld, E. Kilpi-Jakonen, D. V. de Vilhena, & S. Buchholz (Eds.), *Adult Learning in Modern Societies: An International Comparison from a Life-course Perspective* (pp. 29–55). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781783475186.00010>
- Europska komisija (n.d). *Well-being at school*. <https://education.ec.europa.eu/education-levels/school-education/well-being-at-school>
- Eurostat (2023a). *Temporary employees by sex, age and main reason*. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LFSA_ETGAR/default/table?lang=en&category=labour.employ.lfsa.lfsa_emptemp
- Eurostat (2023b). *Population on 1 January by age group and sex*. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/DEMO_PJANGROUP_custom_1269323/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=66c88f91-bde0-4606-abbd-bd1a65c8224a
<https://doi.org/10.4337/9781783475186.00010>
- Eurostat (2023c). *Activity rate by age*. <https://doi.org/10.4337/9781783475186.00010>
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TEPSR_WC160/default/table?lang=en <https://doi.org/10.4337/9781783475186.00010>
- Eurydice (2023). *Hrvatska. Obrazovanje odraslih* (8). <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/hr/national-education-systems/croatia/obrazovanje-odraslih>
- Hrabar, M., Castella, C., & Buković, N. (2021). *Prioritetna os 3 „Obrazovanje i cjeloživotno učenje“. Završno izvješće* (Vrednovanje Djelotvornosti, Učinkovitosti i Učinka Operativnog Programa Učinkoviti Ljudski Potencijali 2014. – 2020.). Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. http://www.esf.hr/wordpress/wp-content/uploads/2021/09/Zavr%C5%A1no-izvje%C5%A1%C4%87e_evaluacija_PO3_Obrazovanje-i-cjelo%C5%BEivotno-u%C4%8Denje_2021.pdf

- Kultura nova (2015). *Prema institucionalnom pluralizmu: Razvoj društveno– kulturnih centara*. Zagreb: Kultura nova.
- Matković, T. (2019). Politika zapošljavanja i nezaposlenost. U: G. Bežovan (Ed.), *Socijalna politika Hrvatske (drugo izdanje)* (2nd ed., pp. 195–285). Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Matković, T. (2023) Informiranost, prepreke i iskustvo sudjelovanja u obrazovanju odraslih: učinak sociodemografskih čimbenika, *Sociologija i prostor*. Rukopis u postupku objavljivanja.
- Matković, T., Babić, Z., & Vuga, A. (2011). *Izvješće o evaluaciji mjera aktivne politike zapošljavanja 2009. i 2010. Godine u Hrvatskoj*. Hrvatski zavod za zapošljavanje.
- Matković, T., & Jaklin, K. (2021). Pokazatelji sudjelovanja u obrazovanju odraslih u RH: Nalazi recentnih europskih istraživanja. *Andragoški glasnik: Glasilo Hrvatskog andragoškog društva*, 25(1-2(41)), 39–66.
- Matković, T. i Jaklin K (2023) Inequitable as expected? Inequalities in access to adult education and training in Croatia. *Journal of Education and Work*. Rukopis u recenziji.
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). *Kurikulum za razvoj temeljnih digitalnih, matematičkih i čitalačkih vještina odraslih*. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja.
- Mousios, A., Horvat, M., Vojković, M., Miošić-Lisjak, N., Puljiz, J., Hodak, B., & Šeler Sarajlić, I. (2021). *Vrednovanje djelotvornosti, učinkovitosti i učinka provedbe OPULJP i intervencija ESF-a prema kriteriju regionalne i lokalne zastupljenosti uz evaluaciju horizontalnih načela (Vrednovanje Djelotvornosti, Učinkovitosti i Učinka Operativnog Programa Učinkoviti Ljudski Potencijali 2014. – 2020., p. 738)*. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. http://www.esf.hr/wordpress/wp-content/uploads/2021/07/Zavrsno-izvjesce_evaluacija_Horizontalna_OPULJP_final_lipanj_2021.pdf
- OECD (2021a). *OECD/AIAS ICTWSS Database*. <https://www.oecd.org/employment/ictwss-database.htm>.
- Pavić, D. (ur.) (2017). *Nastavnici u osnovnom obrazovanju odraslih u Republici Hrvatskoj: zadovoljstvo nastavnim planom i programom, uvjetima rada i polaznicima, procjena vlastitih kompetencija i temeljnih kompetencija polaznika: Implementacija europske agende za obrazovanje odraslih 2015. - 2017*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.
- Potočnik, D., Maslić Seršić, D., & Karajić, N. (2020) *Uključivanje Roma u hrvatsko društvo: obrazovanje i zapošljavanje*. Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske, Zagreb.
- Rubić, T. (2018). Prakse i naracije (o) starosti u Zagrebu. *Narodna umjetnost*, 55 (2), 7-27. <https://doi.org/10.15176/vol55no201>
- Šćukanec Schmidt, N., Farnell, T.D., Skledar Matijević, A. i Kekez, A. (2023). Pravičnost i uključivost obrazovnog sustava: analiza dizajna hrvatskih obrazovnih politika. *Političke analize*, 12 (45), 22-35. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/305054>
- Taylor, A., Marošek, J., Babić, R., Hodak, B., Beraković, G., & Jug, V. (2021). *Vrednovanje Prioritetne osi 1 'Visoka zapošljivost i mobilnost radne snage' uz vrednovanje učinka mjera aktivne politike zapošljavanja*. (Vrednovanje Djelotvornosti, Učinkovitosti i Učinka OP Učinkoviti Ljudski Potencijali 2014.-2020., p. 293). Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. http://www.esf.hr/wordpress/wp-content/uploads/2021/06/Zavrsno-izvjesce_evaluacija-PO1-i-MAPZ_OPULJP_final_lipanj_2021.pdf
- UNESCO (2017). *A guide for ensuring inclusion and equity in education*. Geneva: UNESCO IBE. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248254>
- Vogtenhuber, S. (2015). Explaining Country Variation in Employee Training: An Institutional Analysis of Education Systems and Their Influence on Training and Its Returns. *European Sociological Review*, 31(1), 77–90. <https://doi.org/10.1093/esr/jcu083>
- Wotschack, P. (2020). When Do Companies Train Low-Skilled Workers? The Role of Institutional Arrangements at the Company and Sectoral Level. *British Journal of Industrial Relations*, 58(3), 587–616. <https://doi.org/10.1111/bjir.12503>

- Zovko, A., Zloković, J. (n.d.). *Sveučilište za treću životnu dob – put za podizanje kvalitete obrazovnog procesa u trećoj životnoj dobi*. Rijeka: Ustanova za obrazovanje odraslih „Dante“.
- Žiljak, T. (2018). Politike obrazovanja odraslih. U Nikola Pastuović i Žiljak Tihomir, *Obrazovanje odraslih*. Teorijske osnove i praksa. Učiteljski fakultet i POUZ. Korištenje instrumenata u Hrvatskoj i EU, str 388.394
- Žiljak, T. (2018). Politike obrazovanja odraslih. U Nikola Pastuović i Žiljak Tihomir, *Obrazovanje odraslih*. Učiteljski fakultet i POUZ. Korištenje instrumenata u Hrvatskoj i EU, str 388-394
- Žiljak, T. (2020). Sudioničko upravljanje u organizacijama za obrazovanje odraslih u okolnostima epidemije COVID-19. *Andragoški glasnik*, 24 (39), 11-18. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/272379>
- Žiljak, T. i Matković, T. (2022). „Obrazovanje odraslih“, u Farnell, T (ur.). *Obrazovne nejednakosti u Hrvatskoj: izazovi i potrebe iz perspektive dionika sustava obrazovanja*. Zagreb: Institut za razvoj obrazovanja

POPIS KRATICA

AMPEU – Agencija za mobilnost i programe EU

ASOO – Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih

AZVO – Agencija za znanost i visoko obrazovanje

CEDEFOP – Europski centar za razvoj strukovnog obrazovanja

ESF – Europski socijalni fond

EU – Europska unija

HUP – Hrvatska udruga poslodavaca

HZZ – Hrvatski zavod za zapošljavanje

JLPS – Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave

MRMSOSP – Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike

MZO – Ministarstvo znanosti i obrazovanja

NPRSO – Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine

POPIS ČLANOVA MREŽE

Temeljni članovi

1. Institut za razvoj obrazovanja: Thomas Farnell; Branislava Baranović; Dejana Bouillet; Sanja Brajković; Ana Skledar Matijević; Ninoslav Šćukanec Schmidt
2. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu: Nikola Baketa; Katarina Jaklin; Iris Marušić; Jelena Matić Bojić; Teo Matković; Iva Odak; Ivana Pikić Jugović; Saša Puzić; Josip Šabić
3. Forum za slobodu odgoja: Jelena Perak; Eli Pijaca Plavšić
4. Akademija za politički razvoj: Ivana Novoselec
5. Hrvatska udruga za ranu intervenciju u djetinjstvu: Marina Šimanović
6. Pučko otvoreno učilište Zagreb: Tihomir Žiljak
7. Nansen dijalog centar: Ivana Milas; Valentina Mikulić
8. Udruga gradova u Republici Hrvatskoj: Lucija Jusup
9. Udruga roditelja Korak po korak: Matea Biloglav, Karmen Stipeč; Renato Vuk
10. Udruga za razvoj visokoga školstva "Universitas": Vesna Kovač; Ivana Miočić
11. Pojedinačna članica: Anka Kekez Koštro

Pridruženi članovi

12. Kompetencijska mreža ICT-AAC: Željka Car; Jasmina Ivšac-Pavliša
13. Sveučilišni savjetovanišni centar Sveučilišta u Rijeci: Ivanka Živčić-Bećirević; Tamara Martinac Dorčić; Sandra Nuždić
14. Mreža mladih Hrvatske: Jovana Kepčija Pavlović
15. Hrvatsko andragoško društvo: Dražen Maksimović; Siniša Kusić; Morana Koludrović; Anita Zovko
16. Kuća ljudskih prava Zagreb: Tina Đaković
17. GOOD inicijativa: Branimira Penić
18. Udruga SIDRO: Katarina Turković Gulin; Nadina Đuretić; Endži Vrdoljak Skelin
19. Udruga roditelja djece s oštećenjem vida i dodatnim poteškoćama u razvoju „OKO“: Nada Bjelčić; Željka Dostal Brašnić
20. Pučko otvoreno učilište Korak po korak: Bojana Gotlin; Marina Matešić
21. Zajednica saveza osoba s invaliditetom Hrvatske – SOIH: Marica Mirić; Kristina Peruničić; Martina Mokus; Ratmir Džanić
22. Ambidekster klub: Martina Horvat
23. Romski resursni centar: Elizabet Takač; Jovana Petrović; Natalija Gašić
24. Pojedinačni članovi: Karin Doolan; Margareta Gregurović; Lelia Kiš-Glavaš; Dalida Rittossa; Ivana Dobrotić; Olja Družić Ljubotina; Tino Vodanović